

Eesti keele riigieksami eristuskirja lisad

Lisa 1. Lugemisülesannete näiteid

Näited on võetud 2022. aasta riigieksamitööst.

Loe läbi Valdur Mikita essee „Euroopa ja läänemeresoome vahel: üks inimene, kaks kultuuri“ (teosest „Kukeseene kuulamise kunst“, 2017) ja katkend ERR-i saate „Plekktrumm“ ülevaatest (ERR, Kultuur, 31.01.2017) ning lahenda nende põhjal ülesanded. (40 punkti)

Vastused peavad olema sidusad ja normikirjakeelsed. Vastuste oodatav pikkus on 50–100 sõna. Tekstile viidates võib kasutada ridade ees olevaid numbreid. Ridadele viitamine ei ole kohustuslik.

1. Missugused tänapäeva ühiskonna nähtused ohustavad eesti kultuuri ja eestlasi? Sõnasta mõlema teksti põhjal kokku 4 nähtust. (10 punkti)
2. Selgita, mis on Valdur Mikita tõlgenduses kultuuriprügi, ja too välja 2 põhjust, miks kultuuriprügi võib ohtlik olla. Põhjenda 2 tekstinäite abil, miks peab Mikita prügi universaalseks keeleks. (15 punkti)
3. Iseloomusta eestlast kui läänemeresoomlast ja eestlast kui eurooplast, tuues esile 2 läänemeresoomlasele ning 2 eurooplasele iseloomulikku tunnust (kokku 4 tunnust). Too tekstist 2 näidet selle kohta, kuidas on eestlases läänemeresoomlane ja eurooplane segunenud. (15 punkti)

LUGEMISOSA TEKSTID

Autorist

Foto: ERR

Valdur Mikita (1970) on Eesti kirjanik ning semiootik. Ta on olnud Tartu Ülikooli vabade kunstide professor. Valdur Mikita tuntumaid teoseid on „Metsik lingvistika“ (2008), „Lingvistiline mets“ (2013) ja „Lindvistika ehk Metsa see lingvistika“ (2015). Oma teostes arutleb Mikita eesti kultuuri, eestlaste psüühika ja eestluse eripära teemadel.

Valdur Mikita

Euroopa ja läänemeresoome vahel: üks inimene, kaks kultuuri

(katkend teosest „Kukeseene kuulamise kunst“)

Eestlase kirjeldamiseks on lõputu hulk erinevaid võimalusi. Minu jaoks tundub üks põnevamaid ja loovamaid lähtekohti kahe erineva kultuuritüübi võrdlus, mis on kujundanud eestlase elu kaugelt enam kui tuhatkond aastat. Need on Euroopa ja läänemeresoome kultuur. Eestlasel on eurooplase süda ja läänemeresoomlase hing. Elame kahe maailma piiril ja see võluv topeltreaalsus on vähehaaval kujundanud meie elutunnet.

Äratundmises, et eestlase sees elab justkui kaks erinevat inimest, kes lakkamatult omavahel dialoogi peavad, ei ole õigupoolest midagi uut. Me kõik teame, et siinset elu on kujundanud muistne läänemeresoome maailm ja hilisem Euroopa kultuur. Kuid siit edasi läheb asi põnevaks. Eurooplase tunneme enda sees hõlpsasti ära, oskame teda mõista ja mõtestada, tema tegemisi ette aimata, kuna eurooplane on loomult ratsionaalne inimene. Too läänemeresoome kultuurist pärinev kreatuur¹ aga kipub käest libisema. See on kuidagi „metsik“, rohkem nagu vaimolend. Teda on raske tabada ja mõista, aga tema kohalolu on sellegipoolest alati tuntav.

Läänemeresoomlane ja eurooplane – muidugi on need üpris kohmakalt konstrueeritud mõisted, ideaalkujud. Kuid selliste ontlike karikatuuride kaudu saab paremini oluliste asjade jälile iseenda sisemuses. Nüüd, kus Euroopa vaevleb väärtuste kriisis ja maailma ähvardab ökoloogiline kollaps, on see teine poolus muutunud ühtäkki väga oluliseks. Nüüd ammutame sealt tulevikutarkust ja elujõudu.

Piirirahva oskus on laenata oma unistused ja eluvaade korrakahest maailmast, nii Euroopa kui läänemeresoome kultuuriruumist. Sellist mõtteviisi pole siinsetele asukatele keegi õpetanud ja just seepärast võib meie vanaemasid-vanaisasid pidada andekateks kultuurifilosoofideks. Eriti sõge on eestlase ilumeel, mis kannab endas terakesi nii poolmüütilisest antiigist kui kaugest põhjalast. Käime teatris ja loeme raamatuid, kuid samas otsime looduses väepaiku ja kalkuleerime neile maagilist indeksit. Võib-olla on siin vastus ka küsimusele, miks eestlane nii kangesti armastab suvelavastusi – see on vabastav antiikne karje kesk Läänemere soid ja rabasid. Selline kooslus passib väga hästi siinse inimese elutundega. Mõis männimetsas. Loss rabasaarel – või hoopis järve põhjas. Eks me vist olegi rohkem sellised müstik-vanemteadurid ja imearstid torumehed (üks selline käis mõni aeg tagasi torusid ühendamas ja olin taga päris hädas). Võib-olla peaks ka soomeugri kirjanike kohta ütlema hoopis „maagilise sõna operaator“? Eestlane on loomult *blend* – segu on lihtsalt vägevam. Eks dünamiit segatakse kokku ikka kahest komponendist. Eesti kultuurilugu uurides jääb tõepoolest silma seaduspära, et suuremat sorti vaimne purakas sünnib ikka kahe mõttesüsteemi piiril, kus on elektrit rohkem õhus.

Kui kõneleme Euroopa vastandpoolusest, kas peaksime siis õigupoolest kõnelema läänemeresoome, soomeugri, boreaalsest või veelgi laiemalt – suulisest kultuurist? Need vastandused on kõik omal moel õigustatud, terminite valik sõltub pigem asjaolust, millist aspekti tahame eesti kultuuris rõhutada. Kõik need on vana kultuuri sünonüümid ja Eestit võib ühekorraga vaadelda nii läänemeresoome, soomeugri, boreaalse kui ka suulise kultuuri hoiualana. Eesti ja Soome on kunagise hiiglasliku kultuuriareaali viimased saarekesed. Meenub põhjala kultuuride hea tundja Juha Pentikäise sünge tõdemus: viimase saja aasta jooksul on hääbunud suurem osa sadakonnast põhjamaisest kultuurist. Eesti ja Soome on erandid, ühed vähesed boreaalsed

¹ Mõjuka isiku soosik ja käsilane; siin: loodud olend, loodu.

40 kultuurid, mis on suutnud kuidagiviisi moderniseeruda. Nõnda elavad meis edasi kaugete esivanemate vaimud ja selles tähenduses on selge, et kui kõneleme eesti või soome kultuurist, siis kõneleme alati millestki palju suuremast – ühest vanast ja unikaalsest kultuuritüübist, mis hõlmas kunagi suuri hõredasti asustatud metsaalasid.

45 Meie teine, ugrilik pool kipub aga üha enam jääma vaeslapse ossa. Kuna meil puuduvad varasemat kihistust kirjeldavad alustekstid (või oleme need aja jooksul unustanud), siis on see „teine maailm“, meie kultuuri *alter ego*², üks hämar, intuiitiivne ja sõnastamata traditsioonide sasipundar. Kuid ta on alati kohal. Alati. Niipea, kui keegi sellele osutab, tunneme ta otsekohe ära. Kummaline on igatahes tõdeda, et pärast sajanditepikkust eksistentsi Euroopa kultuuriareaalis on eestlaste identiteet kõigele vaatamata rõhutatult mitteeuroopalik. Huvitav, miks? Küllap on sellisel 50 rõhuasetusel olnud oma sügav mõte, see aktsent on osutunud oluliseks rahvust loovaks teguriks. Nõnda otsime ikka veel tasakaalupunkti oma kahe erineva palge vahel.

(600 sõna)

Valdur Mikita: suur osa kultuurist on prügi, mis tuleks ära koristada

(katkend ERR-i saate „Plekktrumm“ ülevaatest; toimetajad Marit Valk, Valner Valme)

Valdur Mikita näeb, et tarbimisühiskond ei ole üle piiri läinud pelgalt asjadega, vaid ka info ja mõteterohkusega. „Näiteks on hommikuses ajalehes või Kroonikas rohkem infot, kui vanaaja inimene kogus kogu elu jooksul. See inimene teadis vähe, aga ta sai kõigest aru, meie teame kohutavalt palju, aga ei saa enam millestki aru. See tekitab segadust ja tunde, et maailm hakkab 5 katki minema. Info on ohtlik, me oleme programmeeritud seda maksimaalselt vastu võtma, aga on saabunud hetk, kui meil ei ole seda kõike vaja. Suur osa sellest, mida me nimetame kultuuriks, on prügi, mis tuleks ära koristada,“ selgitas ta.

Mikita jaoks on keskkond südamelähedane teema, näiteks on ülemaailmne koristuspäev „Teeme ära!“ ettevõtmine, mis on teda algusest peale paelunud: „Selliseid ideid, mis väikese rahva seast välja kasvavad, leidub üks kord 100 aasta jooksul. Lubasin kirjutada sellest väikese raamatu. 10 Minu mõte on, et prügist on saanud universaalne keel nagu muusika, kui metafoori kasutada. Kui küsida kolmeaastaselt lapselt prügi kohta, siis ta saab sellest keelest kohe aru. Ma olen veendunud, et meie lapsed elavad oluliselt kehvas maailmas kui meie, küsimus pole ainult prügis, vaid suuremas mentaalses ohus, mis meid kõiki kollitab. Prügi koristamine on üks väike kasvupind, mis 15 inimesed nende suurte probleemide juurde taas kokku toob.“

Mikita arvates tuleks looduskeskkonda puudutavaid küsimusi vaadata laiemas plaanis. Ta näeb suurte keskkonnaküsimuste seost eestlaste identiteediküsimusega. „Üks suur konfliktikoht on see, mida peame iseenesestmõistetavalt läänemeresoome kultuuri kuuluvaks: suured metsad, tühi mererand, hajaasustus, korilus. Me müüme Eesti riiki ju väljapoole puhta looduse ja suulise pärimuse kaudu,“ rääkis ta. 20

Samas sisaldub Mikita arvates eestlases kaks poolt: läänemeresoome kultuuri säilitaja ja moodne eurooplane. „Ma olen jõudnud sellise metafoorini, et õige eestlane on see, kelle ühes käes on Skype ja teises väikene seenenuga. Ma mõtlen valitsuse ja riigikogu ja presidendi peale, kuidas on üldse võimalik valitseda sellist rahvast, kes on läänemeresoomlane ja teisalt täis kõige

² Teine mina (ladina k).

25 moodsamat Euroopa kultuuri. Küsimus on tasakaalu leidmises, me ei võitle ju Euroopa vastu, vaid selle pisikese läänemeresoomlase eest, kes on kadumas.“

(323 sõna)

(Tekste on eksami tarbeks kohandatud.)

Võimalikud vastused ja hindamiskriteeriumid

1. Missugused tänapäeva ühiskonna nähtused ohustavad eesti kultuuri ja eestlasi? Sõnasta mõlema teksti põhjal kokku 4 nähtust. (10 punkti)

Võimalikud vastused

Eesti kultuuri ja eestlast ohustavad mitmed nähtused.

- (1) Üle piiri läinud tarbimine ning sellest tingitud prügi hulga suurenemine ja teised keskkonnaprobleemid: suurte keskkonnaprobleemide tõttu elavad meie lapsed „oluliselt kehvemas maailmas kui meie“, maailma ähvardab „ökoloogiline kollaps“.
- (2) Liigne informatsiooni hulk, mõteterohkus: „... meie teame kohutavalt palju, aga ei saa enam millestki aru. See tekitab segadust ja tunde, et maailm hakkab katki minema. Info on ohtlik, me oleme programmeeritud seda maksimaalselt vastu võtma, aga on saabunud hetk, kui meil ei ole seda kõike vaja.“
- (3) Harjumuspärase looduskeskkonna („suured metsad, tühi mererand, hajaasustus, korilus“) kadumine, millega koos kipub kaduma ka eestlase identiteet.
- (4) Eestlase kui muistse läänemeresoomlase varjujäämine eestlase kui eurooplase taha.
- (5) Oht, et eestlased kaotavad oma põlise kultuuri euroopalikule kultuurile / võib tekkida probleem, kuidas valitseda sellist rahvast, kes on küll läänemeresoomlane, aga täis Euroopa kultuuri (kas õnnestub leida tasakaal nende kahe poole vahel).
- (6) Euroopa olemine väärtuste kriisis, mis võib mõjutada ka eestlasi.

Hindamiskriteeriumid

8 p – vastus on täpne ja põhjalik (vastuses on 4 õiget osist: on sõnastatud mõlema teksti põhjal kokku 4 nähtust); selgitused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuses on 3 õiget osist: on sõnastatud mõlema teksti põhjal kokku 3 nähtust); selgitused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

4 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud vähemalt pool, vastuses on 2 õiget osist: on sõnastatud mõlema teksti põhjal kokku 2 nähtust / kummagi teksti põhjal 1 nähtus (kokku 2 nähtust) vm); enamik selgitusi tuleneb alustekstidest; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.

2 p – üle poole ülesandest on lahendamata (vastuses on 1 õige osis); suurem osa vastusest ei tugine alustekstidele; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

Kui alustekste on ulatuslikult ümber kirjutatud ja neid pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande tulemust ühe tasandi võrra.

Eksaminandi vastus

1. Kirjanik Valdur Mikita on välja toonud oma teoses „Kukeseene kuulamise kunst“ ja saate „Plektrum“ intervjuus tänapäevaseid nähtusi, mis ohustavad eesti kultuuri ja eestlasi. Oluliseks nähtuseks on kultuuride segunemine, mille tulemusena ei oska eestlased ennast kindlasse kultuuriruumi liigitada. Tekib identiteediküsimus, sest oskamatuses ennast liigitada jääb eestlaste läänemeresoomlaslik kultuur lõpuni mõistmata. Hääbunud on ugriliku poole alustekstid, mille tõttu puudub sügavam tasakaalupunkt kahe kultuuri segunemisel. Lisaks on tänapäeval ohuks info rohkus, kuna suure informatsioonihulga juures ei saada enam millestki aru. See tekitab eestlaste omaloomas segadust ja tunnet, et maailm hakkab katki minema. Viimaseks probleemiks on keskkonnaküsimus, mis laiemalt mõjub samuti eestlaste identiteedile. Eestlased räägivad prügikoristusest, samaaegselt reklaamides ennast kui puhta looduse ja pärimusega maa.

Kommentaariid

Esimese ülesande vastuse sisu on hinnatud 6 punktiga ja õigekeelsust 2 punktiga.

Sisu on hinnatud 6 punktiga, sest vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus: on sõnastatud 4 nõutud nähtusest 3 nähtust (kultuuride segunemisest tulenev identiteediküsimus; info rohkus; identiteeti mõjutav keskkonnaküsimus).

Õigekeelsust on hinnatud 2 punktiga, sest õigekeelsusvigu ei ole. Sõnastusiseärasusi lugemisülesande vastuse hindamisel ei arvestata.

2. Selgita, mis on Valdur Mikita tõlgenduses kultuuriprügi, ja too välja 2 põhjust, miks kultuuriprügi võib ohtlik olla. Põhjenda 2 tekstinäite abil, miks peab Mikita prügi universaalseks keeleks. (15 punkti)

Võimalikud vastused

(1) Mikita leiab, et tänapäeva ühiskonnale on omane liigne hulk infot ja mõtteid, kuid suur hulk sellest, mida peame kultuuriks, on prügi, mida me ei vaja ja mis tuleks ära koristada.

(2) Kultuuriprügi võib olla ohtlik, sest

- 1) inimesed teavad „kohutavalt palju, aga ei saa enam millestki aru“ / inimesed ei oska eristada kvaliteetsset kultuuri kultuuriprügist / tohutust infohulgast;
- 2) inimesed ei vaja kogu infot, mis neid ümbritseb;
- 3) mitteorienteerumine infos „tekitab segadust ja tunde, et maailm hakkab katki minema“;
- 4) tekitab (järgnevatele põlvkondadele) mentaalseid probleeme.

(3) Mikita arvates on prügi universaalne keel, sest

- 1) kõik / eri vanuses inimesed mõistavad selle olemust/tähendust ühtemoodi („kui küsida (kolmeaastaselt) lapselt prügi kohta, siis ta saab sellest keelest kohe aru“);
- 2) see on paljudele arusaadav/mõistetav (väikerahva hulgast välja kasvanud koristuspäeva „Teeme ära!“ idee, mis sai populaarseks paljude rahvaste hulgas, kuna oli kõigile arusaadav);

3) prügi on nagu muusika, mida kõik mõistavad.

Hindamiskriteeriumid

13 p – vastus on täpne ja põhjalik (vastuses on 5 õiget osist: on selgitatud, mis on kultuuriprügi, toodud 2 põhjust kultuuriprügi ohtlikkuse kohta ning põhjendatud 2 asjakohase näite abil, miks prügi on universaalne keel); selgitused/põhjendused tulenevad alustekstist; vastus on loogiline ja arusaadav.

9 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuses on 4 õiget osist); selgitused/põhjendused tulenevad alustekstist; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud vähemalt pool: vastuses on 3 õiget osist); enamik selgitusi/põhjendusi tuleneb alustekstist; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.

3 p – üle poole ülesandest on lahendamata (vastuses on 1–2 õiget osist); suurem osa vastusest ei tugine alustekstile; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

Kui alustekst on ulatuslikult ümber kirjutatud ja seda pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande tulemust ühe tasandi võrra.

Eksaminandi vastus

2.Valdur Mikita tõlgendab kultuuriprügina infot, mis ei ole inimestele vajalik, kuid mis on kultuuri alla liigitatud.

Kultuuriprügi võib ohtlik olla, sest infokülluses kaotab inimene iseennast ning satub segadusse. Lisaks tekib inimesel vale arusaam kultuurist, kuna kultuuriprügi kui ebavajalik info loob illusiooni, et infoküllusest tulenev prügi ongi kultuur.

Mikita kujutab prügi kui universaalset keelt, sest prügi kui sõna ja probleemi mõistavad kõik ning läbi selle on võimalik lahendada probleeme. Mikita on öelnud: „Prügi koristamine on üks väike kasvupind, mis inimesed nende suurte probleemide juurde taas kokku toob.“ Vaadates prügi kui keelt laiemalt, on läbi selle lihtne mõtestada eesti kultuuriruumi kuuluvaid omadusi. Mikita sõnab, et „näeb suurte keskkonnaküsimuste seost eestlaste identiteediküsimusega.

Kommentaariid

Teise ülesande vastuse sisu on hinnatud 9 punktiga ja õigekeelsust 1 punktiga.

Sisu on hinnatud 9 punktiga, sest vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus: on toodud 5 nõutud osisest 4 õiget osist (on selgitatud, mis on kultuuriprügi; toodud 2 põhjust kultuuriprügi ohtlikkuse kohta, põhjendatud 1 asjakohase näitega, miks prügi on universaalne keel („... prügi kui sõna ja probleemi mõistavad kõik ning läbi selle on võimalik lahendada probleeme [---]“)).

Õigekeelsust on hinnatud 1 punktiga, sest vastuses on 1 õigekeelsusviga (puuduv kinnijutumärk viimasel lauses oleval tsitaadis). Sõnastusiseärasusi lugemisülesande vastuse hindamisel ei arvestata.

3. Iseloomusta eestlast kui läänemeresoomlast ja eestlast kui eurooplast, tuues esile 2 läänemeresoomlasele ning 2 eurooplasele iseloomulikke tunnust (kokku 4 tunnust). Too tekstist 2 näidet selle kohta, kuidas on eestlases läänemeresoomlane ja eurooplane segunenud. (15 punkti)

Võimalikud vastused

(1) Eestlane kui läänemeresoomlane

- 1) on sidunud oma identiteedi suurte metsade, tühjade mererandade, hajaasustuse, koriluse, puhta looduse, suulise pärimusega;
- 2) on maalähedane;
- 3) on olemuselt „metsik“, nagu vaimolend, seda olemust on raske tabada, mõista;
- 4) on tihedalt seotud loodusega, otsib looduses oma väepaiku, loob neile „maagilist indeksit“;
- 5) hoolib looduskeskkonnast;
- 6) kannab kultuuri, mis on „üks hämar, intuiitivne ja sõnastamata traditsioonide sasipundar“, kuna „meil puuduvad varasemat kihistust kirjeldavad alustekstid (või oleme need aja jooksul unustanud)“.

(2) Eestlane kui eurooplane

- 1) tarbib kõrgkultuuri, on kultuurne, loeb raamatuid, käib teatris;
- 2) on ratsionaalne;
- 3) on ette aimatav, kergesti mõistetav;
- 4) on moodne/moderne (Skype).

Mitmel puhul on eestlase kui läänemeresoomlase ja eestlase kui eurooplase pool omavahel tihedalt seotud.

Näiteid

- (1) „Eestlasel on eurooplase süda ja läänemeresoomlase hing.“
- (2) Õigel eestlasel on „ühes käes Skype ja teises väikene seenenuga“.
- (3) Eestlase ilumeel „kannab endas terakesi nii poolmüütilisest antiigist kui kaugest põhjalast“.
- (4) Eestlane armastab suvelavastusi: see on Mikita sõnul „vabastav antiikne karje kesk Läänemere soid ja rabasid“. / „Mõis männimetsas. Loss rabasaarel – või hoopis järve põhjas.“ / „Käime teatris ja loeme raamatuid, kuid samas otsime looduses väepaiku ja kalkuleerime neile maagilist indeksit.“
- (5) Eestlased on justkui „müstik-vanemteadurid ja imearstid torumehed“, st et intuiitivne käib paaris ratsionaalsega.
- (6) Eestlased laenavad oma unistused ja eluvaate korruga kahest maailmast, nii Euroopa kui läänemeresoomse kultuuriruumist.

Hindamiskriteeriumid

13 p – vastus on täpne ja põhjalik (vastuses on 6 õiget osist: 4 tunnust (2 läänemeresoomlase ja 2 eurooplase tunnust) ning 2 asjakohast näidet selle kohta, kuidas on eestlases läänemeresoomlane ja eurooplane segunenud); järeldused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

9 p – vastus toob esile olulisema, kuid selles on mõni puudus (vastuses on 4–5 õiget osist); järeldused tulenevad alustekstidest; vastus on loogiline ja arusaadav.

6 p – vastus on pealiskaudne ja/või lünklik (ülesandest on lahendatud vähemalt pool: vastuses on 3 õiget osist); enamik järeldusi tuleneb alustekstidest; vastus on kohati ebaloogiline/ebaselge, kuid see ei takista arusaamist.

3 p – üle poole ülesandest on lahendamata (vastuses on 1–2 õiget osist); suurem osa vastusest ei tugine alustekstidele; vastus on ebaloogiline/ebaselge, mille tõttu on sellest raske aru saada.

0 p – vastus on vale või puudub.

Kui alustekste on ulatuslikult ümber kirjutatud ja neid pole korrektselt refereeritud või tsiteeritud, langetatakse ülesande tulemust ühe tasandi võrra.

Eksaminandi vastus

3. Eestlases on segunenud nii läänemeresoomlane kui ka eurooplane. Eestlane läänemeresoomlasena on loodust armastav ja maausku, kuna siinset loodust väärtustatakse ja reklaamitakse ning sealt ammutatakse vägi ja elujõud. Eestlane eurooplasena on ratsionaalne ning kultuuri armastav, kuna käiakse teatris ja loetakse palju raamatuid. Eestlase läänemeresoomlane ja eurooplane on segunenud ilumeeles, kuna endis kantakse osi „nii poolmüütilisest antiigist kui kaugelt põhjalast“ (rida 21). Lisaks on eestlased suutnud euroopalikult moderniseeruda, säilitades põhjamaise kultuuri.

Kommentaariid

Kolmanda ülesande vastuse sisu on hinnatud 13 punktiga ja õigekeelsust 2 punktiga.

Sisu on hinnatud 13 punktiga, sest vastus on täpne ja selles on 6 õiget osist (2 läänemeresoomlase ja 2 eurooplase tunnust ning 2 asjakohast näidet selle kohta, kuidas on eestlases läänemeresoomlane ja eurooplane segunenud).

Õigekeelsust on hinnatud 2 punktiga, sest õigekeelsusvigu ei ole. Sõnastusiseärasusi lugemisülesande vastuse hindamisel ei arvestata.

Lisa 2. Kirjutamisülesannete näiteid

Näited on võetud 2022. aasta riigieksamitööst. Eksaminandide kirjandeid on hinnatud subjektiivmeetodi alusel hindamisjuhendi järgi. Hindamismeetodist tulenevad väikesed erinevused hindajate pandud toorpunktides on loomulikud.

Kirjuta umbes 400-sõnaline arutlev kirjand, milles analüüsid kirjanduse tarbimise eripärasid tänapäeval. Too näiteid kirjandusest ja/või filmikunstist ja/või (sotsiaal)meediast ja/või igapäevaelust. Pealkirjasta kirjand. (60 punkti)

Arutledes võid toetuda alustekstidele (tsitaadid, lugemisosa tekstid), kuid üksnes nende tsiteerimine ja refereerimine ei ole piisav.

TSITAADID

„Raamatupoodide müüginumbrid näitavad juba mitmendat aastat, et Eestis on üha suuremaks müügiartiklikuks tõusnud kõikvõimalikud esoteerika- või eneseabiraamatud. Ometigi on olnud aegu, kui raamatu all peeti silmas eelkõige ilukirjandust – olid need siis Goethe, Balzaci, Hugo või ka meie oma Tammsaare ja Lutsu teosed.“ (Maarja Valk, Piret Põldver „Ilukirjanduse roll muutumas maailmas: kuidas seda siis õpetada?“, Mauruse ideekalender, 17.10.2018)

Filosoof Leo Luks on kirjutanud: „Tänapäeval võib igaüks olla kirjanik. Kui natuke raha on, saab takistusteta omakirjastusliku raamatu välja anda. Pean seda põhimõtteliselt positiivseks: igaüks saab ennast proovile panna ka siis, kui kirjastused ega Kultuurkapital talenti ära ei tunne.

Kuid teisest küljest peitub selles olukorras tõsine oht, mis pole eriomane vaid kirjandusele, vaid üldse moodsale infouputusele: tekib mürafoon, millesse pärlid upuvad.“ („Seitseteist värsket hetke“, Värske Rõhk, 43/2015)

Kalamburist Keiti Vilms on öelnud: „See, et „Tõde ja õigus“ ekraanile läks, mõjus isiklikult mulle väga hästi. Võtsin pärast filmi vaatamist ette teise osa ja kavatsen kõik osad läbi lugeda. Lugesin, et tänu filmile kasvas hüppeliselt „Tõe ja õiguse“ lugemine, mis on vaid positiivne.

[---] Kuna mind jälgib Instagramis palju kooliõpilasi, siis nii mõnigi ütleb, et minu konto on päevas ainus kirjandus, mida ta loeb.“ (Kerttu-Kadi Vanamb „Keiti Vilms: „Kalambuudid on omamoodi mõttematemaatika““, Vooremaa, 09.03.2019)

Eksaminandi vastus

Kirjandus kui ajastu ja ühiskonna peegelpilt

Kirjandus on ühiskonna ajastukohane peegelpilt, mis on igapäevaselt me ümber, olgu siis raamatute või hoopiski näiteks filmide kujul. Aja jooksul on muutunud inimeste kirjanduslikud tarbimisharjumused – sisu soovitakse lühemalt ja löövamalt, paksudele raamatutele otsitakse alternatiive.

Tänapäevased lugemisharjumused pole võrreldavad nt umbes 120 aasta tagustega. Kui tollal peeti lugu ilukirjanduslikest suurteostest, kõlavateks nimedeks olid teiste kõrval Wilde, Poe ja Shakespeare, siis nüüdseks on hea kirjanduse mõiste

totaalselt uue tähenduse saanud. Ilukirjandus on jäänud tagaplaanile ja populaarsust koguvad žanrid, mis on rohkem seotud igapäevaeluga. Kuna ka lugejate tähelepanu kestvus on vähenenud, peab teos tunduma piisavalt intrigeeriv, et selle võiks üldse kätte võtta. Ilmselt on tänapäeva inimeste jaoks huvitavam Mihkel Raua „Musta pori näkku“ kui „Dorian Gray portree“, mille autoriks on Oscar Wilde.

Kui varasemalt on olnud trendiks pigem ilukirjandus, siis tänaste müügiedetabelite tippudes troonivad esoteerika- ja eneseabiõpikute kõrval erinevad edulood. Minevikus on kirjandust seostatud eelkõige meelelahutusega, kuid leian, et teadlikum ühiskond tarbib ka endale kasulikumaid teoseid. Seda ilmestab hästi näiteks raamatu „Tänavalt troonile“ menukus. Oma loo jutustab mees, kes ehitas kõigi eelduste vastaselt sisuliselt mitte millestki üles eduka äri. Usun, et tänasel hetkel ongi edasiviivaks jõuks „kõigil on võimalus“ mõtteviis ning lisaks mulle mõistavad seda ka teised, mistõttu on eneseabiõpikute ja inspireerivate edulugude populaarsus hüppeliselt kasvanud.

Samas eelistab tänapäeva lugeja lihtsasti kättesaadavat lühikest teksti pikale raamatule ja aina menukamaks on muutunud veebipõhine kirjandus. Kuigi säutsupääsuke Keiti Vilms on muuhulgas koos nt Mart Juure ja Contraga välja andnud paber kandjal kogu, millest võib leida nii kalambuure kui koomikseid, on siiski tema populaarseimaks eneseväljendusplatvormiks sotsiaalmeediavõrgustik Twitter. Sarnaselt Vilmsiga avaldavad seal ka oma lühiloomingut Comedy Estonia koomikud Ardo Asperk, Mikael Meema ja Ari Matti Mustonen. Viimased on eriti populaarsed just noorte seas, kes juba raamatu kätte võtmise mõtte peale õlgu väristavad, kuid humoorikaid lühipostitusi hea meelega loevad.

Tänapäeval on kirjandus kõikjal me ümber. Kirjanikuks võib end nimetada igaüks ning oma loomingu avaldamine on tehtud lihtsamatest lihtsamaks. Leian, et aktuaalne kirjandus iseloomustab ajastut ja vastavat ühiskonda. Kogu selles virvarris on hääbumas nn kvaliteetkirjandus ning esile kerkimas lugeja jaoks huvitavad ja teistsugused raamatud. Näiteks veidi aja eest sai ülipopulaarseks teos „Mida mehed teavad naistest“, mis koondas endas valged paberilehed. Kuigi seda oleks võibolla palju nimetada kirjandusteoseks, oli raamatul tänapäeva eestlase jaoks mingi võlu ning seda saatis edu. Igaüks leiab kirjandusmaailmast täpselt selle teose, mis teda kõnetab, isegi kui raamatus puudub tekst.

Lisaks jõuavad paljud kirjanduslikud tippteosed inimesteni näiteks visuaalsel kujul. Leian, et tänapäeval ei ole lugemine erinevate alternatiivide tõttu enam niivõrd populaarne ja kirjandust tarbitakse näiteks filmi kujul. Kuigi Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“ on meie koolides kohustuslik kirjandus, siis keskmise eestlase südames leidsid Andres, Pearu ja Krõõt koha siiski just filmi kaudu. Sarnaselt Tammsaare hitt-teosele on filmiks vändatud ka nt Oskar Lutsu „Kevade“ ja „Suvi“. Raamatu sisuga kursis olemiseks ei pea tänasel päeval tingimata seda läbi lugema, piisab visuaalsest kirjeldusest. Ka „Suvitajad“ on ju laiemalt tuntud kui meie kinoklassika teos „Siin me oleme“.

Kirjandus on paratamatult me ümber, tänapäeval tekstina või visuaalsel kujul. Ilmselt on inimeste lugemisharjumused ajas muutunud ning seetõttu ka ajastu

peegelpildiks. Kirju kirjandusmaastik aga rikastab ning arvan, et igaüks suudab endale leida huvipakkuva teose, olgu see mis tahes kujul või vormis.

Kommentaariid

Sisu on hinnatud 4,5 toorpunktiga (22,5 punktiga), sest tekst põhineb eksamiülesandel, on arutlev ja selle probleemikäsitus on põhjalik. Argumentatsioon on hea ja argumente toetavad näited on asjakohased. Tekst on nõutud pikkusega (523 sõna).

Õigekeelsust on hinnatud 5 toorpunktiga (20 punktiga), sest tekstis ei ole arvestatavaid õigekeelsusvigu.

Stiili on hinnatud 5 toorpunktiga (10 punktiga), sest teksti sõnastus on selge ja ladus ning sõnavara on rikkalik/mitmekülgne. Mõni väiksem sõnastuskonarus (nt sõnade „tänapäeval“, „täna sel päeval/hetkel“; „näiteks/nt“ kordumine) ei mõjuta stiili tulemust.

Vormi on hinnatud 4,5 toorpunktiga (4,5 punktiga), sest tekst on ülesehituselt tervik, teksti liigendamine lõikudeks on loogiline ja tekst on sidus.

Eksaminandi vastus

Kirjandus kiiresti muutuv maailmas

Otsekohesed ja töökad eestlased armastavad öelda: „Vähem möla, pikem samm.“ Ehkki üldjuhul kasutatakse seda lauset kellegi tegudele ärgitamiseks, kirjeldab see kujundlikult ka tänapäeva kirjandusmaastikku. Inimesed soovivad kirjandusteoseid tarbida minimaalse aja ja sõnadega, et jõuaks tegelikus elus teistega sammu pidada. Tekib küsimus, kas tänapäeva lugeja tõesti ei väärtusta sügavaid ja põhjalikke arutluskäike, vaid soovib tarbida ainult lühikest ja löövet (aja)kirjandust.

Keiti Vilms on kirjandusfenomen, kelle tohutu suur jälgijaskond tõestab, et keelesäutsud ja kalambuudid konkureerivad klassikalise ilukirjandusega. Vilmsi kalambuur „sõda tilgub verd“ mõtestab sõjakoledused ehk lihtsamini lahti kui Remarque'i „Läänerindel muutuseta“. Vilms küll populariseerib ilukirjandust, kuid siiski on selgelt näha, et kirjandus on suuresti sotsiaalmeediasse kolunud. Facebooki grupis Kalambuur on kirjanduslikke katsetajaid üle 30 000. Sõnamänge saab tarbida mõne sekundiga ning need jätavad ruumi fantaasiale.

Tänapäeva lugejat köidavad lühikesed ja vilkuvad pealkirjad ka ajakirjanduses. Paljud väljaanded, sealhulgas Postimees ja Delfi, on hakanud uudiseid levitama sotsiaalmeedias. Lugeja ei tarbi infot enam põhjalikest analüüsides, vaid loeb paari sekundiga uudise pealkirja. Samuti on populaarsed Postimehe graafikud sõjapõgenikest ja koroonahaigetest. Sel moel saab info kätte ning võib oma päevaga edasi minna. Sageli on pealkirjad sotsiaalmeedias aga petlikud, mistõttu ei saa lugeja sündmustest tervikpilti. Lisaks aina vähenevale keskendumisvõimele süvendavad seda probleemi väljaanded ise. Kahjuks on suurem osa arvamuskirjutajaid tasulised, mis omakorda tõukab lugeja napsõnaliste pealkirjade poole.

Viimastel aastatel on kandunud põhimõtte „vähem on rohkem“ üle ka ilukirjandusse. Teosed, mida avaldatakse, jäävad aina lühemaks, sest pikemat

süvenemist nõudvad teosed ei ole enam menukad. Näiteks on aasta-aastalt muutunud lühemaks prantsuse prestiižseima kirjandusauhinna *prix de Goncourt*’i võiduteosed. See näitab, et lugeja ei hinda ega tarbi mahukaid teoseid sama palju kui varem. 2021. aastal võitis aga Goncourt’i auhinna Mohamed Mbougar Sarri umbes 400-leheküljeline teos „La plus secrète mémoire des hommes”. See sisuliselt ja keeleliselt väga keerukas teos on edetabelites siiski erand. Sarri võidu positiivne vastukaja üle kogu Euroopa annab aga lootust, et tänapäeva lugeja tarbib meeleldi ka mahukamaid raamatuid.

Kirjanduse puhul on teksti pikkusest olulisemal kohal loomulikult sisu. Maarja Valk ja Piret Põldver kirjutavad artiklis „Ilukirjanduse roll muutumas maailmas: kuidas seda siis õpetada?“, et müüginumbrite poolest on Eestis ilukirjanduse suurimaks konkurendiks saanud esoteerika- ja eneseabiraamatud. Ülemaailmselt on üliedukad olnud ka Yuval Noah Harari ning Hans Roslingi populaarteaduslikud teosed. Nende näidete põhjal võib öelda, et 21. sajandi lugeja otsib kirjandusest fakte või selgesõnalist abi. Albert Camus’ eksistentsiaalsete tekstide lahti muukimine jääb suuremas osas eelmisesse sajandisse.

Keskendumisraskustega keskmine lugeja tarbib kirjandust üha enam sotsiaalmeediast lööklausete või pealkirjadena. Napisõnalised, kokkuvõtlikud ja lihtsakoelised tekstid on klassikalise ilukirjanduse kõrval väga ahvatlevad. Ent edukad sügavamõttelised teosed annavad lootust, et on piisavalt ka neid, kes suudavad pikema jutu ja süvenemise kõrvalt areneva maailmaga ühes tempos astuda.

Kommentaariid

Sisu on hinnatud 5 toorpunktiga (25 punktiga), sest tekst põhineb eksamiülesandel, on arutlev ja selle probleemikäsitus on põhjalik. Tekst on üldistusjõuline. Argumentatsioon on väga hea ning argumente toetavad näited on asjakohased. Tekst on nõutud pikkusega (432 sõna).

Õigekeelsust on hinnatud 5 toorpunktiga (20 punktiga), sest tekstis ei ole arvestatavaid õigekeelsusvigu. Väikest ebatäpsust teose pealkirja õigekirjas (diakriitik sõnas „sécrite“, p.o „secrète“) võib käsitada faktieksimusena, mis ei mõjuta õigekeelsuse ega sisu tulemust.

Stiili on hinnatud 4,5 toorpunktiga (9 punktiga), sest teksti sõnastus on selge ja ladus ning sõnavara on rikkalik/mitmekülgne.

Vormi on hinnatud 4,5 toorpunktiga (4,5 punktiga), sest tekst on ülesehituselt tervik, teksti liigendamise lõikudeks on loogiline ja tekst on sidus.

Kirjuta umbes 400-sõnaline arutlev kirjand, milles käsitled ühiskonna valmisolekut kliimamuutuste vastu võitlemiseks. Too näiteid Eesti ühiskonnast ja/või maailmast ja/või dokumentaalfilmidest ja/või teadusajakirjadest. Pealkirjasta kirjand. (60 punkti)

Arutledes võid toetuda alustekstidele (kirjutamisosa tsitaadid, lugemisosa tekstid), kuid üksnes nende tsiteerimine ja refereerimine ei ole piisav.

TSITAADID

President Kersti Kaljulaid on oma 2018. aasta jõulukaardil tsiteerinud Maailma Looduse Fondi esindajat Tanya Steele'i: „Oleme esimene põlvkond, kes teab, et hävitame oma planeeti, ja viimane, kes saab midagi ette võtta.“

Ökoloog Mihkel Kangur on pärast 2021. aasta kliimakonverentsi kirjutanud: „Kahtlemata oleks kliimakonverentsi tulemus olnud veelgi kehvem, kui Ameerika Ühendriikide valijad oleks aasta tagasi otsustanud, et nad väärivad Donald Trumpi teiseks ametiajaks. Ühendriikide eemalejäämine konverentsist oleks tähendanud ka teiste riikide vähemat motiveeritust midagi üldse teha. Seetõttu tuleb head meelt tunda pooliku muna üle, sest tervet rehkendust veel ära teha ei jõutud.

Sisulisemate otsuste ootus on küll õigustatud, kuid tuleb arvestada ka riikide võimekusega tehtud otsuseid järgida. Tähistas ju Eestigi kliimakonverentsi lõppu uuele põlevkiviõlithasele nurgakivi asetamisega. Kahtlemata on nõrgemad otsused, mida üritatakse täita, paremad kui kõvemad kokkulepped, millest ei kavatsetagi kinni pidada. Eesti on otsustanud isegi tagasihoidlikumaid kokkuleppeid eirata, justkui sellel planeedil toimuv meisse ei puutuks.

Et tulla toime selliste globaalsete väljakutsetega, nagu on kliima muutumine, nähakse arenguvajadust kolmes aspektis: tehnoloogia, rahvusvaheline koostöö ja igakülgne mõtteviiside muutus. Kõik need tegurid annavad efekti vaid koos teistega.“ (Mihkel Kangur „Glasgow' kokkulepped tehti lödid“, Postimees, 27.11.2021)

Eksaminandi vastus

Kliimaapaatia lühinägelikkus

Võitlus kliimamuutustega nõuab ohvreid igal tasandil: rahvusvaheline majanduskasv aeglustub, kütusefirmad on sunnitud oma ärimudelit ajakohastama, üksikisik peab oma tarbimisharjumused teadlikult ümber tegema. Seal, kus kliimamuutuste rängimad tagajärjed on veel avaldumata, keeldutakse tegemast ka väiksemaid järeleandmisi – otsest ajendit ju veel ei ole. Üldlevinud lühinägelik suhtumine säilitab senise elustandardi lähiaastateks, ent seda jätkusuutliku tuleviku hinnaga.

Individualistlikus ühiskonnas on valmisolek kliimamuutuste vastu võitlemiseks madal, eriti seal, kus tegevusetuse tagajärjed ei anna end veel tunda. Kõrgele teadlikkusele vaatamata ei torma inimesed lennureisidest, eraautost ja muudest kliimavaenulikest luksustest loobuma, kuna nende tagajärjed on veel rahustavalt abstraktsed. Kliimakatastroofi ilmingud leiavad valdavalt aset arenenud maadest ohutus kauguses ning arvata võib, et probleemiga hakatakse tõsiselt tegelema vaid siis, kui selle tagajärjed järsku valusalt avalduvad.

Kliimaatilist lühinägelikkust näitlikustab Eesti sügav sõltuvus põlevkivist ning suutmatus sellest taastuenergia kasuks loobuda. Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas on Eesti CO₂ heide elaniku kohta konkurentsilt suurim ning seda just keskkonnaaenuliku põlevkivi süü tõttu. Üleminek jätkusuutlikele energiaallikatele nagu tuule- ja hüdroenergia (mis on Eestis juba aastaid kasutusel olnud) on vajalik ja võimalik, ent sootuks mitte lihtne. Põlevkivitööstus pakub tööd tuhandetele kaevuritele, keemikutele, masinistidele, kes jääksid põlevkivitehaste sulgemise korral tööta. Ümberõppevõimaluste ning töökohtade loomine nõuab keerukat ja kulukat regionaalpoliitikat, mida ükski valitsus pole seni soovinud enda peale võtta. Kuigi põlevkivist loobumine on vältimatu samm võitluses kliimamuutuste vastu, takistab Eesti reaalpoliitika selle kiiret ja sujuvat läbiviimist.

Ka väljaspool Eestit püsivad ühiskonnad võimalikult kaua oma n-õ mugavustsoonis. Lääne-Euroopa vaenulik suhtumine kliimanetraalsesse tuumaenergiasse ilmestab jõukate ühiskondade ükskõikset suhtumist kliimamuutustesse: kuni see neid otseselt ei puuduta, ignoreeritakse lähenevat katastroofi pea täielikult. Hirmutatud mineviku tuumaõnnetustest, on Prantsusmaa ja Saksamaa sulgenud suurema osa oma tuumareaktoritest. Ironiliselt on tuumaenergia statistiliselt üks ohutuim energiaallikas, süsi seevastu kõikidest alternatiividest ohtlikum. Prantslaste ja sakslaste tuumahirm on teinud kivisöest Prantsusmaa tähtsaima energiaallika, Saksamaa sõltub nüüd sootuks energiaimportidest, mistõttu kasutavad nad sõjaolukorrale vaatamata tohututes kogustes Vene gaasi. Laialdane, ent irratsionaalne hirm tuumaenergia ees on kliimakahjule lisaks kaasa toonud sügava geopoliitilise nõrkuse.

Ühiskondlikku valmisolekut kliimamuutuste vastu võitlemiseks piirab lühinägelik, isekas suhtumine: ühiskonnale läheb korda ainult enda käekäik ning seegi ainult lähituleviku plaanis. Soovimatus loobuda keskkonnaaenulikest luksustest, reaalpoliitiline ebapopulaarsus, rahvastevahelise solidaarsuse puudumine ja suutmatus mõelda pikas perspektiivis veeretavad tervel inimkonnal lasuva vastutuse üksikisiku õlule. Lahendus ülemaailmsele kriisile ei saa aga kuidagi olla individuaalne. Et tulla kliimakriisiga toime, peab ühiskond kollektiivselt leppima lühiajaliste ohverdustega. Kramplik individualism ei vii meid enam kuhugi.

Kommentaariid

Sisu on hinnatud 5 toorpunktiga (25 punktiga), sest tekst põhineb eksamiülesandel, on arutlev ja selle probleemikäsitus on põhjalik. Tekst on üldistusjäoline. Argumentatsioon on väga hea ning argumente toetavad näited on asjakohased. Tekst on nõutud pikkusega (382 sõna).

Õigekeelsust on hinnatud 5 toorpunktiga (20 punktiga), sest tekstis on 1 arvestatav õigekeelsusviga (puuduvad komad tarindis „Üleminek jätkusuutlikele energiaallikatele nagu tuule- ja hüdroenergia (mis on Eestis juba aastaid kasutusel olnud) on vajalik ja võimalik ..“).

Stiili on hinnatud 5 toorpunktiga (10 punktiga), sest teksti sõnastus on selge, ladus ja täpne ning sõnavara on rikkalik.

Vormi on hinnatud 5 toorpunktiga (5 punktiga), sest tekst on ülesehituselt sisulis-vormiline tervik, teksti liigendamine lõikudeks on loogiline ja tekst on sidus.

Eksaminandi vastus

Kliimamuutuste vastu võitlemine üksikisikute, organisatsioonide ja ettevõtete näitel

Kliimasoojenemine ei ole enam pelgalt arvamus, millele paarkümmend aastat tagasi mõtlema hakati, vaid fakt, mida kinnitavad kõik uurijad. Kliimamuutuste vastu võitlemine nõuab seetõttu valmisolekut ja muutusi kõigilt, et tagada elu Maal. Suurt rolli mängivad selles nii üksikisikud kui ka organisatsioonide ja ettevõtete tegevus.

Kliimamuutuste vastu võitlemine nõuab iga üksikisiku panust, sest kasvav populatsioon ja piiratud ressursid on mõisted, mis ei sobi ühte lausesse. Sellest on väga hästi hakanud aru saama just noorema põlvkonna inimesed, kes mõistavad, et ilma reaalsete muutusteta ei ole meil aastasade pärast planeeti, kus elada. Alustada saab väikestest asjadest: lülitades toast lahkudes tule kustu, et hoida kokku elektritootmisega kaasnevaid saasteaineid; tarbides kohalikku kaupa, et transpordist tulenevat süsihappegaasi saastet vähendada; pakendeid taaskasutades; või osaledes aktsioonidel, mis kliimaprobleeme käsitlevad. Fridays for Future, mis on noore tüdruku Greta Thunbergi poolt algatatud protestivorm, nõuab kõrgematelt juhtidelt kliimaprobleemide käsitlemist ning vastavate seaduste loomist nende probleemidega võitlemiseks. See liikumine sai maailmakuulsaks ning sellega liitusid tuhanded noored, mis näitab hästi, kui suur võim on tegelikult ühel üksikisikul, olenemata tema vanusest, ning tõestab, et noorem põlvkond on valmis tuleviku planeedi kaitseks häält tegema.

Iga inimene mängib suurt rolli kliimamuutuste vastu võitlemisel, muutes oma harjumusi, kuid keegi ei ole valmis liigselt ohverdama mugavusi, mis elu kergemaks teevad. Siinkohal tulevad mängu suuremad organisatsioonid, mis vajalikud muutused teostavad ja erinevate kokkulepetega sunnivad ühiskonda kliimamuutuste vastu võitlema. Näiteks sätestati ÜRO arengukavas aastaks 2030 seitseteist erinevat eesmärki elukvaliteedi parandamiseks, mille seas oli ka kliimaprobleemiga seotud punkte. Teise näitena võib tuua 2015. aastal sõlmitud Pariisi kliimakokkuleppe, mille eesmärk on jõuda süsinikuneutraalse majanduseni aastaks 2050. Taolised kokkulepped suunavad riike tegema muudatusi, et vajalikud eesmärgid õigeaegselt saavutada ning ühiskonnal tuleb nende muutustega leppida ja vastavalt harjumusi muuta.

Organisatsioonide tegevuse alla käivad ka ettevõtted, kes loovad uusi lahendusi inimestele, mis aitavad kliimamuutuste vastu võidelda. Näiteks avati Eestis hiljuti esimene pakendite tagastuskeskus, kuhu saab viia kõiki kartong- ja klaaspakendeid sarnaselt taara tagastamisele. Eelmainitud tagastuskeskus on pilootprojekt ning hea kasutatavuse puhul võib neid peagi näha üle Euroopa, tänu millele oleks pakendite taaskasutamisega, mis mängib suurt rolli kliimamuutustega võitlemises, seotud suur osa elanikkonnast. Seega sõltub projekti edu eriti Tallinna inimestest, kes praegusel projekti katseperioodil näitaksid aktiivsust ja tahet pakendeid tagastada ning sellega ühte kliimamuutuste probleemi vähendada.

Ühiskonna valmisolek kliimamuutuste vastu võitlemiseks on oluline, sest kliimaprobleemid pole enam kaugel ennustus, vaid meie reaalsus praegu ning viimane võimalus muutusteks on nüüd. Planeedi päästmiseks tuleb mõista üksikisiku rolli ning asendada kahjustavad harjumused jätkusuutlikumade lahendustega. Kuna inimeste loomuses on mugavuse otsimine ja kõike ei taheta ohverdada kliimamuutuste vastu võitlemiseks, tuleb organisatsioonidel sätestada normid, mida riikidel jälgida tuleb. Samuti on vajalik ettevõtete innovaatiliste mõtetega kaasa minna, mis võivad kliimaprobleeme lahendada.

Kommentaariid

Sisu on hinnatud 5 toorpunktiga (25 punktiga), sest tekst põhineb eksamiülesandel, on arutlev ja selle probleemikäsitlus on põhjalik. Tekst on üldistusjõuline. Argumentatsioon on väga hea ning argumente toetavad näited on asjakohased ja täpsed. Tekst on nõutud pikkusega (436 sõna).

Õigekeelsust on hinnatud 4,5 toorpunktiga (18 punktiga). Üks hindajatest on õigekeelsust hinnanud 5 toorpunktiga, sest tekstis on 2 arvestatavat õigekeelsusviga (puuduv kõrvallause koma lauses „... tegema muudatusi, et vajalikud eesmärgid õigeaegselt saavutada ning ühiskonnal tuleb ..“, „jätkusuutlikumade“). Teine hindajatest on arvestanud kolme viga (veaks on loetud ka semikooloni kasutamine sõna „või“ ees lauses „... pakendeid taaskasutades; või osaledes aktsioonidel, mis kliimaprobleeme käsitlevad“). Hindajad on reegli tõlgendamisel jäänud eriarvamusele. Sidesõnade *ja, ning, ega, ehk, või, (nii ..) kui (ka)* puhul vahemärke harilikult ei kasutata, kuid nende sõnade ette on siiski soovitatav panna koma, kui sidesõna alustab järsult uue mõttega lauset või kui temaga väljendatakse vastandust, seletust või järeldust. Semikoolonit kasutatakse rindlause pikemate ja omavahel lõdvemalt seotud osalause, eriti koosseisult liitsete, omaette sisulise terviku moodustavate osalause eraldamiseks. (M. Erelt „Lause õigekeelsus“, lk 163–165)

Stiili on hinnatud 4,5 toorpunktiga (9 punktiga), sest teksti sõnastus on selge ja ladus ning sõnavara on rikkalik/mitmekülgne. Tekstis esinevad mõned väiksemad sõnastuskonarused (nt „lülitades .. tule kustu“, „noore tüdruku“, „... loovad uusi lahendusi inimestele, mis aitavad kliimamuutuste vastu võidelda“, „sarnaselt taara tagastamisele“).

Vormi on hinnatud 5 toorpunktiga (5 punktiga), sest tekst on ülesehituselt sisulis-vormiline tervik, teksti liigendamine lõikudeks on loogiline ja tekst on sidus.

Lisa 3. Soovitusi eksaminandile lugemis- ja kirjutamisülesannete lahendamisel

Soovitusi lugemisülesande lahendamisel

- Vastus peab põhinema alustekstil. Tuleb vältida teksti meelevaldset tõlgendamist ja edasiarendamist. Oma seisukoht/hinnang on tarvis lisada siis, kui seda on ülesandes küsitud.
- Vastus peab olema terviklik: laused ja lõigud tuleb loogiliselt siduda.
- Kui ülesanne eeldab, et vastus on analüüsiv-arutlev (nt analüüsimine, võrdlemine jms), siis ei tohi kirjutada kirjeldust-ümberrjutustust, vaid vastus peab sisaldama väiteid, põhjendusi, järeldusi ja üldistusi.
- Ei ole vaja esitada rohkem väiteid, näiteid vms, kui ülesandes nõutud: tuleb esitada üksnes need või alustada neist, mille õigsuses ollakse veendunud.
- Vastust ei või venitada: vastates tasub keskenduda sisule, mitte sõnade arvule.
- Vastuses tuleb vältida konspektiivsust, üld- ja paljusõnalisust.
- Teksti ridadele viitamine ei ole kohustuslik. Viidata võib, kasutades ridade ees olevaid numbraid. Viidates tuleb olla täpne. Viidete vormistamise tava valik on vaba, kuid vormistus peaks vastuses olema läbivalt ühtlane.
- Tekstinäited esitatakse refereeringu või tsitaadina. Reaviide ei asenda vastust, sh tekstinäiteid, vaid kinnitab neid.
- Kui vastuses esitatakse loetelu, siis peaks selle vormistus olema läbivalt ühtlane. Loetelu vormistamise kohta leiab infot nt

M. Raadik „Kuidas vormistada loetelu“

(<http://keeleabi.eki.ee/artiklid3/loetelu.html> (26.09.2017)).

Soovitusi kirjutamisülesande lahendamisel

- Kirjand peab lähtuma ülesandest, mitte alustekstidest.
- Alustekste (kirjutamisosa tsitaadid, lugemisosa tekst(id)) võib kasutada käsitluse toena. Alustekstide kasutamisel tuleb neid korrektselt refereerida või tsiteerida.
- Kirjand tuleb pealkirjastada. Pealkiri on tarvis sõnastada täpselt ja konkreetselt, vastavuses sisu ja peamõttega. Soovitav on hoiduda väga üldisest, ühesõnalisest pealkirjast.

Tsiteerimine

- Tsiteerimine on alusteksti sõnasõnaline esitamine.

Kalevi Kull on sedastanud: „Näeme seda [mitmekesisuse suurenemist] nii evolutsioonis järjest uute liikide tekkimisena kui ka mingi paiga ökosüsteemi suksessioonis koosluste liigilise rikastumisena.“

Kalevi Kull on mitmekesisuse suurenemist kinnitanud väitega „Näeme seda nii evolutsioonis järjest uute liikide tekkimisena kui ka mingi paiga ökosüsteemi suksessioonis koosluste liigilise rikastumisena“.

- Vältima peab tsitaadi esitamist ilma jutumärkideta (st alusteksti sõnasõnalist ümberkirjutamist jutumärke kasutamata).
- Kui lugemisosa ülesandele vastatakse tsitaatidega, tuleb need oma sõnadega tervikuks siduda. Tsiteerida tuleb, kui on nõutud tsitaadi esitamist, ja võib, kui on nõutud tekstinäite toomist.
- Tsiteerimise kohta leiab infot nt

M. Raadik „Kuidas vormistada tsitaati?“ (http://keeleabi.eki.ee/pdf/ks5_213.pdf (26.09.2017))

Refereerimine

- Refereering tähendab alusteksti mõtte adekvaatset oma sõnadega edasiandmist. Refereerimise puhul peab jälgima, et oma väited oleksid allika väidetest selgelt eristatud. Korrektne ei ole refereering, milles enamiku lausest hõlmab sõnasõnalt (või üksikut väheolulist sõna, nt rõhumäärsõna, väljajätvalt) ümber kirjutatud alustekst.
- Refereerimise tunnuseid on kaudsus. Refereerimisel tuleks lisada saateväljend ja *mina-*, *sina-* või *meie-*, *teie-*vorm asendada *tema-/nende-*vormiga või umbisikulise tegumoega ning seejärel püüda allika mõtte oma sõnadega ümber sõnastada.

Nt: *[Kalevi Kull] Näeme seda [mitmekesisuse suurenemist] nii evolutsioonis järjest uute liikide tekkimisena kui ka mingi paiga ökosüsteemi suksessioonis koosluste liigilise rikastumisena → Kalevi Kull leiab, et seda nähakse kui uute liikide tekkimist ja ökosüsteemi liigilist rikastumist / Tema seisukoha järgi nähakse seda...*

- Refereerimise kohta leiab infot nt

M. Erelt, T. Erelt, K. Ross „Eesti keele käsiraamat“ (ptk „Kõrvallause referaadina“ <http://www.eki.ee/books/ekk09/index.php?id=479&p=5&p1=3> (26.09.2017)).